

Frivilligsentralens plass i lokalmiljøet

Jorunn Sagen Olsen, Dagne Ropstad og Inger Turid Tonstad

Frivilligsentralene er lokale møteplasser som knytter mennesker og organisasjoner sammen for å skape et godt frivillig miljø, gode aktivitetstilbud og samarbeid med det offentlige i lokalmiljøet. Dette kapitlet skal handle om frivilligsentralers rolle i dette samspillet.

Innledning

Det finnes i dag 418 frivilligsentraler over hele landet som mottar et statlig tilskudd som dekker deler av virksomheten. Fra 2017 overføres tilskuddet til sentralene fra staten til kommunene (Prop. 123 S (2015–2016) Kommuneproposisjonen 2017). Frivilligsentralene har en lokal forankring. De ligger ofte i skjæringspunktet mellom kommunen og de frivillige organisasjonene, andre som uavhengige, stiftelses- eller samvirkebaserte enheter. Det som gir sentralene særpreg, er de ulike behovene og kreativiteten i de forskjellige kommunene.

Sentralene er forskjellige. Som eksempel tar vi utgangspunkt i Vennesla Frivilligsentral, som er organisert som en frivillig organisasjon hvor andre organisasjoner er medlemsorganisasjoner. I dag består sentralen av 23 medlemsorganisasjoner. Dette er idrettslag, brukerorganisasjoner, kristelige organisasjoner, humanitære organisasjoner, to videregående skoler og kommunen.

Frivilligsentralen i Vennesla ledes av et styre som er valgt på årsmøtet. Styret består av åtte styremedlemmer. Det er ansatt en leder som har ansvar for den daglige driften av sentralen. Styret har arbeidsgiveransvaret for daglig leder.

Vår klare målsetting er å motivere til frivillig arbeid og skape samarbeid mellom organisasjoner, kommune og enkeltmennesker. Vennesla

Frivilligsentral er bevisst i sitt arbeid med å skape møteplasser. Sentralt i arbeidet er vår bevissthet på at møteplassene skal bygge broer mellom generasjoner, og ulike kulturer og miljøer. Frivilligsentralen skal være for alle. Vi ønsker at mennesker skal oppleve mestring gjennom aktivitet i trygge rammer. Vennesla Frivilligsentral bygger sin struktur ut fra den tredelte løsningen som anbefales av Helsedirektoratet, og som blant annet presenteres i *Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering 2008–2011* som én-til-én-tiltak, deltakelse i en aktivitetsgruppe og et individuelt tilbud i samarbeid med en frivillig organisasjon.

Lokal møteplass

I møte med enkeltmennesker og organisasjoner har vi alltid tre spørsmål med inn i en samtale: *Hva kan vi gjøre for deg? Hva kan du gjøre for oss? Og: Hva kan vi gjøre sammen?*

Vi har tro på at det alltid skjer noe der mennesker samles. Vi erfarer at vi inspirerer og motiverer hverandre, og det legger grunnlag for å bli kreative. Nye ideer og tiltak legges frem, og en kan også få vite hvordan andre gjør det, og få inspirasjon. Vår erfaring er at vi får til så mye mer i fellesskap.

En del som melder seg som frivillig, vet ikke alltid hva de skal eller hva de ønsker å gjøre. For oss er det viktig gjennom samtaler å finne frem til ressursene i den enkelte. Alle er gode på noe! De frivillige hos oss er i alle aldersgrupper. Noen arbeider i egen aldersgruppe, for eksempel eldre for eldre, mens andre arbeider på tvers av generasjoner.

Noen frivillige vet hva de ønsker å bidra med, eller finner sin plass når vi presenterer de ulike aktivitetene og organisasjonene vi har. For andre er målet å bli en del av noe – de søker etter tilhørighet. Da kan vi tilby ulike møteplasser som vi har opprettet i samarbeid med frivillige, organisasjoner og/eller kommunen, eller tilby ulike gruppetilbud som drives av frivillige. I noen sammenhenger er det også behov for én-til-én-oppfølging før de går videre til grupper eller støttes til deltakelse i en ønsket fritidsorganisasjon (Midtsundstad 2013). Dette gjør det naturlig for oss å tilby opplegg/aktiviteter som organiseres én til én, i grupper, og gjennom å støtte dem som ønsker det, deltakelse ut i organisasjonslivet.

Vi har mange ulike tilbud som skal ivareta et vidt spekter av behov for et mangfold av mennesker. Vi vil i det følgende komme med eksempler på dette.

Tilbud til enkeltpersoner

Dette arbeidet er et samarbeidsprosjekt mellom menighetene i Vennesla, Ruths hus, Røde Kors, Livsglede for eldre, Kirkens SOS og Vennesla kommune som koordineres av Frivilligsentralen. Målet med samarbeidet var å finne frem til en bedre måte å opprettholde og utvikle tilbudene: nabohep, besøksvenner, kjørevenner og treningsvenner for enkeltpersoner. Hensikten var også å få til et samarbeid med organisasjonene som har frivillige, og kommunen som har behov for tjenester fra disse. Det er opprettet kontaktpersoner i de ulike organisasjonene og fra de aktuelle enhetene i kommunen. Samarbeidet koordineres av lederen for Frivilligsentralen. For personer som har hjemmetjenester fra kommunen, skal det alltid være med en fagperson fra tjenesten sammen med den frivillige ved første besøk. Fagpersonen kan da oppmuntre brukeren til å fortelle den frivillige det som er nødvendig for at han selv og den frivillige skal bli best mulig ivaretatt. Samarbeidet er presentert i en egen brosjyre, og vi erfarer at arbeidet fører til at det blir bedre kvalitet i kontakten mellom frivillig, bruker og kommunen.

Gjennom gruppeveiledningen får man også fanget opp utfordringer, og man kan dele gode historier til motivasjon og glede. Verdien av arbeidet frivillige gjør, illustreres godt gjennom følgende historie: Ei dame fikk hjelp til vindusvasken, og når det bare var ett vindu igjen, sier hun: «Jeg tror du må komme igjen for å ta det siste vinduet en annen dag, for det er så mange ting som står i vinduskarmen og hindrer arbeidet.» Hun brukte dette som påskudd da hun gjerne ville ha et nytt besøk en annen dag, ikke bare hjelp til vindusvask!

Tilbud om å delta i aktiviteter sammen med andre

Det er flere gruppetilbud ved Frivilligsentralen, for eksempel: jentegrupper, kvinneklubb, selvhjelpsgrupper, språktrening, treningsgrupper og arbeidsgrupper.

Et av gruppetilbudene våre er *Kompis*

Kompis er for gutter og jenter fra 9 til 16 år som av ulike årsaker ikke er særlige aktive på fritiden. Tilbudet er en ukentlig gruppesamling med aktiviteter sammen med jevngamle i trygge rammer.

Hovedmålet er å få barna til å delta i fast aktivitet i de organisasjonene som finnes i Vennesla. Et viktig delmål er å bidra til å øke barnas sosiale ferdigheter.

Kompis er et samarbeidsprosjekt mellom frivillige lag og foreninger og Vennesla kommune. Deltakerne rekrutteres av foreldre, lærere, helsesøster, sosiallærer og Enhet for barn og familie. Tilbudet er gratis.

Vi har *Kompis aktiv*, *Kompis etter skoletid*, *Kompis utflukt* og *Kompis ferie*. Her er en kort beskrivelse av disse fire tilbudene:

- *Kompis aktiv*: Det er fysisk aktivitet i nærmiljøet. For eksempel topp-turer, turer i skog og mark, lek med ball i hall eller lignende.
- *Kompis etter skoletid*: Aktiviteten holder til på Røde Kors-huset etter skoletid. Her tilbys blant annet aktiviteter som matlaging, kreativt bord, brettspill eller bibliotekbesøk.
- *Kompis utflukt*: Det er et besøk hos en forening. For eksempel Jeger- og fiskerforeningen, svømmeklubben eller speiderne. Alt opplegg planlegges av foreningen. De frivillige skal være tydelige voksne som støtter barna i aktivitet. Målet er at de skal få se hva vi har av ulike tilbud i Vennesla, og i trygge rammer få prøve aktivitetene.
- *Kompis ferie*: Setter opp ferieprogram i samarbeid med organisasjoner og enkeltpersoner. Dette arrangeres i ferier. Eksempler på dette kan være turer i nærmiljøet eller til en aktivitetspark med frivillige, og danmarkstur med Røde Kors.

Vi bruker metoden «Fritid med Bistand» hvis personer i Kompis trenger ekstra oppfølging for å komme seg ut i en selvvalgt fritidsorganisasjon (Midtsundstad 2013). Et eksempel er da guttene var på besøk i speiderforeningen. Under besøket ble det observert at en av dem var spesielt interessert. Denne gutten hadde det vanskelig i sosiale sammenhenger. Det ble da opprettet kontakt i speiderforeningen for denne gutten for å ivareta hans behov og legge til rette for at han skulle trives i organisasjonen. Han har nå vært i Speideren i fem år! Han trives, og ringvirkningene synes også på skole og i hjemmesituasjonen.

AKTIV programmet

Aktivprogrammet er et samarbeidsprosjekt mellom frivillige organisasjoner og Vennesla kommune. Bakgrunnen for at vi etablerte dette, var et stort behov for lavterskeltilbud for dem over 16 år i kommunen. Det

startet opp i 2010 med 12 aktiviteter. Målet er å motivere frivillige til å bidra med nye aktiviteter. I dag har aktivitetene vokst til 31 i tallet.

Aktivitetene er bygget på enkeltmenneskers interesse, og vi har med mennesker fra ulike samfunnslag. Vi har gode erfaringer med å blande grupper. Det er interessen for aktiviteten som står i sentrum, og ikke den enkeltes utfordringer. Vi erfarer på denne måten at vi også blir ressurser for hverandre.

Eksempel på en av aktivitetene i programmet er den årlige toppturen. Det er godt å se at personer glemmer egne problemer og konsentrerer seg om å komme til et felles mål. De heier på hverandre, og har fullt fokus på det de gjør sammen.

Aktivprogrammet er blitt et viktig verktøy for ansatte som arbeider med enkeltpersoner, og for Frisklivssentralen. Aktivprogrammet er også tatt inn i introduksjonsprogrammet for flyktninger gjennom NAV Vennesla. En ansatt går med den enkelte på første møte på Frivilligsentralen. Det oppleves som særlig nyttig og er en viktig suksessfaktor. I dette arbeidet er alle deltakere, og ikke brukere. Etter hvert er det i mange sammenhenger ikke noe skille mellom deltakere og frivillige.

Vi erfarer at mange går fra å være bruker til deltaker og til å bli frivillig.

Et eksempel på dette er Åse. Hun begynte i frokosten for rusmisbrukere som bruker. Etter en tid ønsket hun å være med i andre aktiviteter. Hun valgte bingo på eldresenteret. Hun ble med for å hente og bringe folk til bingo. Nylig startet hun også opp som en aktiv besøksvenn for Røde Kors!

Det er ofte deltakerne selv som starter opp nye aktiviteter til programmet. Et eksempel er de to elevene i introduksjonsprogrammet som startet opp et fotballag for alle over 16 år, både flyktninger og etnisk norske ungdommer. Vindbjart Fotballklubb har nå overtatt dette laget. Nå følges de opp med dommerkurs og trenerkurs, og de blir integrert i fotballmiljøet i Vennesla.

Samarbeid mellom kommunen og Frivilligsentralen

Kommunen skal dekke innbyggernes ulike behov for hjelp. Men det går en grense for hva det offentlige kan dekke av alle sider av menneskets behov. Frivilligsentralen i Vennesla har fått en katalysatorfunksjon hvor vi er opp-tatt av å rette oppmerksomheten mot det enkelte menneske i bygda vår. Vi ønsker å gi den enkelte et best mulig tilbud. For å etablere en relasjon som

bygger på og gir rom for samhold og nestekjærlighet, kreves tid, tillit og trygghet. Offentlig ansatte har sine klare begrensninger med hensyn til tid.

Organisering av «møteplasser» har på denne bakgrunn tvunget seg frem. Møteplasser må organiseres, som så mye annet i vårt moderne samfunn. Frivilligsentralen ivaretar de mange menneskelige behov det offentlige ikke kan eller skal dekke. Det offentlige skal yte tjenester i henhold til lov- og regelverk. Møter mellom mennesker i frivillige organisasjoner har et annet utgangspunkt for kontakt. Det kan være felles interesser eller at noen har tid til overs og ønsker å hjelpe andre. Noen har behov for hjelp utover hva det offentlige dekker. En relasjon som har sin bakgrunn i at begge ønsker kontakt – ikke fordi en ansatt gjør en jobb og den som får hjelp, har en rett – gir en opplevelse av menneskelig nærhet. Dette er det unike ved en frivilligsentral og dens brukere og utøvere.

Det må lages strukturer og systemer for at samarbeidet mellom kommunen og frivillige organisasjoner kan bli bra for alle parter. Kommunen driver både lovpålagte tjenester og forebyggende arbeid. Oppgaver hvor menneskelig kontakt har stor betydning for resultatet, kan med fordel skje i et samarbeid med frivillige organisasjoner. Dette erfarer vi gjelder oppgaver innen psykisk helsevern, rusomsorg, barnevern, eldreomsorg, integrering av innvandrere, folkehelsearbeid og fysisk aktivitet. Kommunen kan definere innholdet i oppgaven, målgruppen, antall personer det skal omfatte, og ønsket måloppnåelse. Midler til å utføre oppgaven kan overføres til en frivillig organisasjon, herunder Frivilligsentralen. Oppgavene må være av en slik karakter at det ikke stilles krav om spesiell faglig yrkesutøvelse. Når frivillige får ansvar for oppgaveløsningen, blir ikke gjennomføringen begrenset til en «8 til 4-jobb». Den frivillige gjør oppgaven, ikke for å tjene penger, men med utgangspunkt i engasjement og ønsket om å gjøre noe for andre. Midlene som kommunen overfører til Frivilligsentralen, kan brukes til å administrere, rekruttere og følge opp frivillige, dekke ulike typer utgifter i forbindelse med sosiale arrangementer, kjøpe utstyr, betaling av kontingent, driftsutgifter, for å nevne noen eksempler. Mange frivillige organisasjoner bruker verdifulle menneskelige ressurser til å skaffe inntekter til driftsmessige forhold.

For å sikre offentlig styring og kontroll kan kommunen ha en eller flere representanter i styret i Frivilligsentralen, eller det kan opprettes en styringsgruppe. Dette kan være en verdifull kommunikasjonslinje – begge

veier. Både kommunen og de frivilliges representanter kan utveksle gjensidig informasjon som øker innsikten og forståelsen for utfordringer som med fordel kan løses i samarbeid og fellesskap.

Hvordan jobbe med frivillige i en frivilligsentral?

Det viktigste for å få fornøyde frivillige er at de blir sett, hørt og behandlet med respekt for den jobben de gjør, jf. «Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse og omsorgsfeltet (2015–2020)». For å ivareta dette er det viktig å ha gode strukturer og en bevissthet fra ledelsen på det å gi tilbakemelding på arbeidet de gjør. Det bør være jevnlig møter og kontakt med de frivillige og sentralens ansatte. De frivillige må ikke bare bli navn på en liste!

Ved Vennesla Frivilligsentral samler vi de ulike gruppene med frivillige fire ganger i året. Et eksempel er Lyttevennene. De er ofte pensjonister som kommer til skolene en gang i uka for å lytte til elever i tredje klasse når de leser. Dette organiseres på ulik måte ved de sju skolene. Målet er å skape relasjoner på tvers av generasjoner og øke barnas leselyst. Tordis Drivenes var elev i 3. klasse da vi startet opp med Lyttevenner i 2009. Hun beskrev en Lyttevenn slik da kronprinsesse Mette-Marit besøkte Vennesla Frivilligsentral i 2013: «Lyttevennen – han sitter så nært og hører meg så godt.»

Det er etablert en arbeidsgruppe som har ansvar for lyttevennsamlingene. Denne arbeidsgruppen består av en representant fra Eldrerådet, en skolerådgiver og leder for Frivilligsentralen. Følgende tabell viser hvordan det jobbes med Lyttevennen gjennom året:

Når	Hvem	Mål
August	Rektorer, lyttevennene, lærerne og arbeidsgruppen	Denne samlingen er for å bli kjent og sammen planlegge skoleåret, samt ha et sosialt og faglig fellesskap.
Januar	Lyttevennene på felles fest for alle frivillige i Frivilligsentralen	Synliggjøring av all aktiviteten som gjøres gjennom Frivilligsentralen. Skape samhold på tvers av de ulike aktivitetene og takke for den innsats som legges ned gjennom året.
Februar	Lærerne og lyttevennene sammen med arbeidsgruppene	Halvveisevaluering
Mai	Lyttevennene og arbeidsgruppen	Evaluering og avslutning

Måten vi har organisert arbeidet på, gir de frivillige stor påvirkning på hvordan arbeidet skal utføres. De blir også kjent med hverandre på samlingene, og det erfarer vi også er viktig for samarbeidet utenom samlingene.

Et annet eksempel er de eldre frivillige som kjører barn fra skole til idrettsfritidsordningen til Vindbjart fotballklubb. De har en identitet som Kjørevenn for Vindbjart fotballklubb, og snakker om dette til andre og viser at de er stolte av å være kjørevenner. Lederen for idrettsfritidsordningen og A-laget kommer på samlingene for kjørevennene, og det ser vi er av stor betydning. Det blir snakket fotball, og de blir kjent med hverandre. Som en sa da lederen for idrettsfritidsordningen kom til samlingen: «Der kjæme han, den driblefantent.»

Hva er suksessfaktorene for å få frivillige til å bidra?

Hva kan du gjøre for oss?

Spørsmålet ovenfor stiller vi til den enkelte frivillige. Poenget er at de selv må bestemme hva de vil gjøre som frivillig; her må ønsker og interesser få styre. En kan ikke pålegge frivillige oppgaver som de ikke liker, da trekker de seg fort. Samtidig er det viktig at kommunen eller andre kommer med oppgaver som det er behov for, slik at de frivillige ut fra det kan se om det er noe de ønsker å gjøre.

Det er også viktig at den som skal være frivillig, selv bestemmer hvor mye tid han eller hun kan bruke. Dette bør avklares i starten. Det er bedre å ha mange frivillige til en tidkrevende oppgave enn å prøve å få den enkelte til å gjøre litt mer enn vedkommende ønsker. Det sliter på folk. Det er lett å få frivillige til kortere oppdrag, for eksempel i forbindelse med konserter eller helgearrangement.

Hva kan vi gjøre for deg?

«Den enkelte må møtes med respekt.»

Å møte den som er frivillig med respekt og på en likeverdig måte, er viktig. Dette for at den enkelte skal føle anerkjennelse og være sammen med noen i trygge rammer. Da yter vi det aller beste!

«Den enkelte må bli sett og hørt.»

Det må være en strukturert oppfølging av den frivillige på det arbeidet vedkommende gjør. Det kan ikke være tilfeldig sånn at for eksempel noen blir fulgt mye opp, mens andre blir glemte. Samtidig er det forskjellig hvor mye oppfølging den enkelte trenger. Dette gis individuelt og ut fra den enkeltes behov.

Hva kan vi gjøre sammen?

Samarbeidsprosjekt som aktivprogrammet og én-til-én-programmet gir økt engasjement. De fleste ønsker å bidra når målgruppen er bred. Det gjelder både enkeltmennesker og organisasjoner som bidrar med tid og midler. Mange ønsker å bidra til at andre kan oppnå sine ønsker og drømmer. For å gjøre dette mulig erfarer vi at ledere og andre ansatte i frivilligsentralen må være engasjerte og gi av seg selv. Dette vil igjen motivere mennesker til å bli frivillig eller få motivasjon til å fortsette det arbeidet de allerede gjør. Engasjement og glede er motiverende og smittsomt!

Morgendagens utfordringer

Vennesla kommune står overfor krevende omsorgsutfordringer i årene fremover. Disse kan ikke løses av kommunen alene. Det krever et samarbeid og samhandling med flere samfunnssektorer og aktører. Kommunen satser på å støtte og utvikle det frivillige engasjementet. I «Plan for utvikling av helse og omsorgstjenestene for Vennesla kommune mot 2030» står det at det er viktig å engasjere flere i frivillig arbeid på helse- og omsorgssektorens områder. Det legges vekt på at helse- og omsorgsenhetene hele tiden tenker nytt innen tilrettelegging og organisering av feltet og frivilliges rolle, for å beholde og utvikle samarbeidet med enkeltpersoner og/eller organisasjoner.

Frivilligsentralen trekkes inn som en viktig oppgaveleverandør og samarbeidspartner for enhetene innenfor helse-, omsorgs- og sosialtjenesten. Disse oppgavene må ha kontinuitet da de ofte baseres på et hjelpebehov eller fritidsbehov hos enkeltpersoner. For å gjøre det mulig at mennesker skal få et godt liv hjemme hos seg selv så lenge som mulig, kan det være avgjørende at det finnes besøksvenner som jevnlig besøker dem. I Vennesla har vi flere yngre uføre, og vi vil i fremtiden også få flere yngre pensjonister. Disse har ressurser som kan komme til å bety noe

for andre, og på denne måten kan ordningen med besøksvenn forebygge ensomhet og depresjon – både hos brukeren og den frivillige. Men dette må organiseres og følges opp. Det er derfor avgjørende at det er forutsigbar og stabil økonomi til driften over tid. Det faste, offentlige tilskuddet dekker i utgangspunktet bare stillingen til daglig leder, så resten av driften baseres på gaver eller prosjektmidler. Dette er lite forutsigbart og gir lite handlingsrom. En frivilligsentral kan ikke drives kun i perioder. Vi erfarer at mange vil jobbe frivillig fordi de er opptatt av verdier og ønsker å gjøre en forskjell i nærmiljøet. De som bor i Vennesla, ønsker å gjøre noe, for antallet frivillige øker hele tiden. Det frivillige arbeidet vokser fort, og det er fortsatt ildsjeler som er motoren i arbeidet.

Litteratur

- Helse- og omsorgsdepartementet (2007). *Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering 2008–2011*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2015). *Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015–2020)*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Prop. 123 S (2015–2016) (2016). *Kommuneproposisjonen 2017*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Midtsundstad, A. (2013). *Fritid med Bistand. En metode for å støtte sosial inkludering*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vennesla kommune (2014). *Plan for utvikling av helse og omsorgstjenestene i Vennesla kommune mot 2030*. Vennesla: Vennesla kommune.